

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Õppekava: Koolieelse lasteasutuse õpetaja

Kärt Pilv
**HARIDUSTEE ALGUSE EDASILÜKKAMISE PÕHJUSED ÜLEMINEKUL
LASTEAIAST KOOLI TARTU-, PÕLVA- JA VÕRUMAA EELKOOLIEALISTE
LASTE VANEMATE HINNANGUTEL**
bakalaureusetöö

Juhendaja: lektor Igne Lembinen

Kaasjuhendaja: emeriitdotsent Inger Kraav

Tartu 2017

Resümee

Haridustee alguse edasilükkamise põhjused üleminekul lasteaiast kooli Tartu-, Põlva- ja Võrumaa eelkooliealiste laste vanemate hinnangutel

Uurimuse eesmärgiks oli välja selgitada 2015./16. või 2016./17. õppeaastal Tartu-, Põlva- ja Võrumaal kooliteed alustama pidanud laste vanemate hinnangud põhjustele, miks nende laste haridustee algus edasi lükati. Bakalaureusetöö on kvantitatiivne uurimus, mille andmed koguti *online*-küsimustikuga ning mille valimisse kuulusid Tartu-, Põlva- või Võrumaal 2015./16. või 2016./17. õppeaastal kooliteed alustama pidanud laste vanemad, kes oma lapsi veel kooli ei saatnud. Uurimuses osales 18 inimest ja tulemustest selgus, et otsus lapse haridustee algus edasi lükata tuli eelkõige lapsevanema enda poolt ja seda nii kõrgemalt kui madalamalt haritud vanemate puhul. Samuti selgus, et lapsevanemad ei hinda poiste koolivalmidust tüdrukute omast madalamaks ning peamise põhjusena haridustee alguse edasilükkamise juures nähakse lisa-aastal lapse kooliküpsuse saamist.

Märksõnad: haridustee alguse edasilükkamine, koolipikendus, vanemate hinnangud

Abstract

Reasons for Delaying School Entry by Preschool Children's Parents's Estimations in Tartu, Põlva and Võru Counties.

The aim of this study is to have an overview of the reasons, why parents chose to delay their children school entry in Tartu, Põlva and Võru counties. The study is quantitative, the data is gathered through online questionnaire and the sample consist of parents, whose children should have started their education in schools in academic year of 2015/16 or 2016/17, but didn't. 18 people participated in the study and from the results one can see that the decision to delay school entry came mainly from the parent and that was so for both parents either with higher education and with lower education. It also transpired that parents don't evaluate boys readiness for school lower than girls and the main benefit of school entry delaying was seen to be higher schoolmaturation of the child.

Keywords: delaying school entry, school extension, parents assessments

Sisukord

Resümees	2
Abstract	2
Sissejuhatus	4
Kooliküpsuse, koolivalmiduse mõisted Eesti kontekstis	5
Üleminek lasteaiast kooli Eestis	6
Koolikohustusiga ning haridustee alguse edasilükkamise trendid maailmas ja Eestis	7
Haridustee alguse edasilükkamise enamlevinud põhjused maailmas	9
Koolipikenduse saanud laste ja nende vanemate tüüpilised karakteristikud maailmas	10
Haridustee edasilükkamise positiivsed, negatiivsed mõjud	11
Uurimuse eesmärk, hüpoteesid ja uurimisküsimus	13
Metoodika	14
Valim	14
Mõõtevahendid	15
Protseduur	16
Tulemused	16
Arutelu	21
Töö kitsaskohad ja edasised uurimisvõimalused	24
Tänu sõnad	25
Autorsuse kinnitus	25
Kasutatud kirjandus	26
Lisa 1. Küsimustik lapsevanematele.	
Lisa 2. Tabel 10. Lapsevanema hinnangud oma koolikohustusealise lapse omadustele ja oskustele.	

Sissejuhatus

Haridustee alguse edasilükkamine on arenenud maades üha tõusev trend (Edwards, Fiorini & Taylor, 2011). Praktika näitab Ameerika Ühendriikides tõusutrendi juba alates 1980ndatest aastatest (Graue & DiPerna, 2000) ning selle olemust, põhjuseid ning mõjutegureid on maailmas laialdaselt uuritud. Eestis aga sellekohased uuringud puuduvad – selle põhjuseks võib olla haridusteed hiljem alustanud laste võrdlemisi ühtlane tase läbi aastate (vt lk 9).

Välismaal läbiviidud uuringud on näidanud, et poisslaste vanemad, kes on jõukamad, valgenahalised ja kõrgemalt haritud, lükkavad oma laste haridustee algust edasi rohkem kui teised (Deming & Dynarski, 2008; National Center for Education Statistics, 2008). Poiste hilisemat koolitee alustamise aega võib põhjendada sellega, et nad on eelkoolieas ja esimestel kooliaastatel tüdrukutest hilisema arenguga (Graue & DiPerna, 2000; Lincove & Painter, 2006; Matlack, 2011; Paul, 2010; Sikka, 2009).

Põhjuseid lapse haridustee alguse edasilükkamiseks on erisuguseid. Frey (2005) toob ühe põhjusena välja lapse akadeemilise või sotsiaalse ebaküpsuse võrreldes teiste samaealiste lastega. Deming ja Dynarski (2008) järgi usutakse, et laps, kellel on enne kooliminekut lubatud veel aasta jagu küpseda ning areneda, saab koolitusest suuremat kasu. Veel on mitmed uurijad leidnud, et üheks põhjuseks oma lapse haridustee algus edasi lükata on soov, et laps oleks teistest lastest klassis arengult ees (Fortner & Jenkins, 2017; Frey, 2005; Kukk, 2009; Matlack, 2011; Weil, 2007).

On tõestatud, et lapsed, kes on teistest lastest oma rühmas või klassis vanemad, saavad testides paremaid tulemusi (Altwicker-Hámori & Köllő, 2012; Bedard & Dhuey, 2006; Black, Devereux & Salvanes, 2011; Deming & Dynarski, 2008; Kukk, 2009; Sikka, 2009), kuna neil on nooremate lastega võrreldes suuremad teadmised (Altwicker-Hámori & Köllő, 2012; Deming & Dynarski, 2008). Samuti on tõestatud, et paremate akadeemiliste tulemuste saavutamine ei ole püsiv ning testi tulemused ühtlustuvad põhikooli jooksul, kuid sellegipoolest on spekulieritud, et juba noores eas teistest paremate tulemuste saamine innustab last ning motiveerib teda ka hilisemates õpingutes (Cascio & Whitmore Schanzenbach, 2016). Haridustee alguse edasilükkamisel võib aga olla ka negatiivne mõju ning seda just laste jaoks, kes on alustanud haridusteed ettenähtud ajal. Nimelt leiab Crosser (1999), et lapsed, kes on teiste lastega võrreldes nooremad (ehk ettenähtud ajal kooliteed alustanud), võivad näida ebaküpsamad ning ülesanded, mis vanematele lastele (hiljem kooliteed alustanud) on huvitavad ja jõukohased, võivad noorematele raskusi valmistada.

Kui vanem soovib Eesti Vabariigis mingil põhjusel oma lapse haridustee algust edasi lükata, ei saa ta seda otsust teha üksi (eeldusel, et laps on juba saanud koolikohustusealiseks). Ta peab lapse koolikohustuse täitmise alustamise edasilükkamise taotluse esitama nõustamiskomisjonile (Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, 2010). Seejärel moodustatakse lapse arengu hindamiseks ekspertidest koosnev nõustamiskomisjon ning komisjoni pädevuses on anda soovitus lapse haridustee alguse edasilükkamiseks (või langetada otsus seda mitte teha). Välismaa uurimused näitavad, et kõrgemalt haritud lapsevanemad lükkavad oma lapse haridusteed edasi sagedamini. Selle valguses leiab töö autor, et initsiatiiv lapse haridustee alguse edasilükkamiseks Eestis võib tulla eelkõige kõrgharitud lapsevanematelt. Samuti on korduvalt leitud, et poisid “küpsevad hiljem” ning tüdrukud on neist eelkoolieas arenguliselt “ees”. Sellest tulenevalt leiab töö autor, et poiste vanemad hindavad oma laste koolivalmidust madalamaks kui tüdrukute vanemad.

Käesolevat teemat pole Eestis laialdasemalt uuritud. Küll aga lükatakse ka meil igal õppeaastal teatud hulga laste haridustee algus edasi. Selle valguses püstitati käesoleva bakalaureusetöö eesmärk, milleks on välja selgitada kooliteed alustama pidanud laste vanemate hinnangud põhjustele, miks nende laste haridustee algus edasi lükati.

Kooliküpsuse, koolivalmiduse mõisted Eesti kontekstis

1. klassi astumisega räägitakse sageli kahest mõistest: „kooliküpsus“ ja „koolivalmidus“. On oluline mainida, et nendest mõistetest peab rääkima nimelt Eesti kontekstis ning nende mõistete seletusi ei saa üle võtta teistelt riikidelt, kuna riigiti on erinev nii hariduskorraldus kui ka ühiskonna ootused koolimineja arengule (Häidkind et al., s.a.). Erelt et al. (2014) sätestab, et kooliküpsus tähendab sotsiaal-emotsionaalset, füüsilist ja vaimset valmisolekut kohanemiseks koolis. Koolivalmidus, mis on juba laiem mõiste, tähendab kooliküpsust koos koolis õppimise alustamiseks vajalike oskuste ja teadmistega. Nendest definitsioonidest nähtub, et lisaks kognitiivsetele oskustele (nt mälu, sõnavara, kirjutamisoskus) peavad lapsel kooliteed alustades olema ka teatavad sotsiaalsed oskused. Samuti peavad tema emotsionaalne, füüsiline ning vaimne arengutase olema koolitee alustamiseks sobival tasemel.

Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2008) § 11 sätestab 6-7-aastase lapse eeldatavad üldoskused, mis jaotatakse nelja rühma: mänguoskused, tunnetus- ja õpioskused, sotsiaalsed oskused ja enesekohased oskused. Samuti on õppekavas § 17- § 23 välja toodud 6-7-aastase lapse eeldatavad tulemused seitsmes õppe- ja kasvatustegevuse valdkonnas: mina ja keskkond, keel ja kõne, eesti keel kui teine keel, matemaatika, muusika, kunst ja liikumine. Näiteks peaks 6-7-aastane laps oskama algselt erinevaid mängu, keskenduda tegevusele kuni

pool tundi, järgida mängureegleid, veerida kokku 1–2-silbilisi sõnu, liita-lahutada 5 piires ning oma emotsioone sobival viisil väljendada. See tähendab, et riiklikul tasandil on paika pandud kindlad oskused ja teadmised, mis peaksid olema ühel koolimineval lapsel.

Üleminek lasteaiaast kooli Eestis

Eesti Statistikaameti andmetel käis 2015. a lasteaia 89% kõigist 3-6-aastastest lastest (Eesti Statistikaamet, s.a.). Kui laps läheb lasteaeda, hakatakse tema arengut erinevates valdkondades süsteemselt hindama. Lapse hindamise ja jälgimise kohustus lasub lasteaiaõpetajatel ja seda alates Alushariduse raamõppekava vastuvõtmisest 1999. aastal. Igale lapsele koostatakse arengumapp, mida järjepidevalt täidetakse ning kuhu talletatakse kogu informatsioon lapse arengu kohta läbi õppeaastate (Häidkind et al., s.a.).

Tänapäeval kaasatakse lapse hindamisse võimalikult palju lapsega seotuid isikuid (lapsevanemad, õpetajad, ka nt logopeed, psühholoog), sest vaid sel viisil on võimalik saada lapse arengust terviklikum pilt selle asemel, et keskenduda üksikutele spetsiifilistele valdkondadele. Lapsevanem on õpetaja jaoks oluline infoallikas, kuna vanem on lapsele kõige lähedalseisvam isik ning enamasti on just tema lapse eripärade ning oskustega kõige paremini kursis. Saat ja Tropp (2008) toovad välja, et kuigi laps hakkab juba varakult kokku puutuma nii lasteaiaaaslaste kui õpetajatega, mõjutab lapse arengut enim siiski tema perekond.

Alates 2010. aastast annab lasteasutus lapsele, kes on läbinud lasteaia õppekava, koolivalmiduskaardi. Selle esitab vanem kooli, kuhu laps õppima läheb ning selles on kirjeldatud lapse arengu tulemused (Koolieelse lasteasutuse seadus, 1999). Koolieelse lasteasutuse õppe- ja kasvatustegevuse alaste kohustuslike dokumentide loetelu ja nende täitmise kord (2011) § 6 lõige 2 sätestab, et „koolivalmiduskaardi allkirjastavad selle koostamisel osalenud isikud, sh õpetaja, tugispetsialist, vanem (eestkostja) ja lasteasutuse direktor või selleks volitatud isik“. Reeglina on koolivalmiduskaart koostatud vastavalt riiklikule õppekavale, st seal kirjeldatakse valdkondi, mis on kirjas riiklikus õppekavas (Häidkind et al., s.a.).

Kui lapsevanem leiab mingil põhjusel, et tema laps pole veel 1. klassi astumiseks valmis (või on eksperdid seda lapse kohta leidnud), peab ta lapse koolikohustuse täitmise alustamise edasilükkamise taotluse esitama nõustamiskomisjonile (Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, 2010). Igas Eesti maakonnas on oma nõustamiskomisjon ja alates 1. septembrist 2014 töötavad maakondade nõustamiskomisjonid SA Innove poolt juhitud Rajaleidja keskustes. Nõustamiskomisjon koosneb mitmetest ekspertidest: eripedagoog,

logopeed, koolipsühholoog, sotsiaaltöötaja ja maa- või linnavalitsuse esindaja ning sellel on mitmeid ülesandeid – üheks neist on anda soovitus lapse haridustee alguse edasilükkamiseks ühe õppeaasta võrra. Selleks tutvub komisjon lapsevanemalt, haridusasutuselt ning vajadusel meditsiinivaldkonna spetsialistilt saadud hinnangutega kuni ühe kuu jooksul ning teeb seejärel otsuse. Nõustamiskomisjon lähtub oma tegevuses Eesti Vabariigi õigusaktidest õppenõustamisteenuste korraldamise töökorrast (SA Innove, s.a.).

Koolikohustusiga ning haridustee alguse edasilükkamise trendid maailmas ja Eestis

Erinevates Euroopa riikides jõuavad lapsed koolikohustusikka üsna erinevas vanuses. Kõige varem minnakse kooli 4-aastaselt ja seda Põhja-Iirimaa. 5-aastaselt minnakse kooli nt Inglismaal ja Türgis, kuid sagedamini jõuavad eri riikides lapsed koolikohustusikka 6-7-aastaselt. 6-aastaselt minnakse kooli nt Saksamaal, Prantsusmaal ja Taanis; 7-aastaselt Soomes, Rootsis, Ungaris, Venemaal ning Balti riikides, sh Eestis (European Commission/EACEA/Eurydice, 2015). Väljaspool Euroopat jõuavad lapsed koolikohustusikka reeglina 6-aastaselt nii Ameerika Ühendriikides, Kanadas, Austraalias kui ka Hiinas (Official entrance age to..., 2016). Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (2010) sätestab, et Eesti Vabariigis on laps koolikohustuslik, kui ta on enne käesoleva aasta 1. oktoobrit saanud 7-aastaseks.

Ka koolikohustuse kestvus on riigiti varieeruv. Sagedamini lõpeb koolikohustusiga nooruki 16-aastaseks saamisel, mõnedes riikides ka 15-aastaselt. Euroopa riikidest on koolikohustusiga pikim, 18 aastat, Portugalis ja Hollandis, aga ka Ameerika Ühendriikide 25 osariigis (European Commission/EACEA/Eurydice, 2015; Aragon, 2015). Eesti Vabariigis on isik koolikohustuslik kuni põhihariduse omandamiseni või 17-aastaseks saamiseni (Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, 2010)

Kuna kohustuslik kooliharidus algab erinevates riikides eri vanuses, kannab ka koolivalmiduse mõiste riigiti erinevat tähendust ning koolipäev 5-aastase jaoks ei ole kindlasti sama mis 7-aastase jaoks. Kikas (2008) toob välja, et 5-aastased lapsed õpivad paremini tegutsedes, mitte lihtsalt kuulates – seda viimast peab aga 7-aastane laps Eesti kooli 1. klassis tegema päris pikalt. Näiteks Inglismaal, kus lapsed peavad minema kooli 5-aastaselt, on lapse päevakava võrreldes Eesti 7-aastase omaga erinev - see sisaldab pikemaid pause ning kokkuvõttes on õppetööle kulutatud tundide arv väiksem (School life in England, s.a.). Eestis on 1. klassis õppetundide arv nädalas maksimaalselt 20. Õppeainetest õpitakse I kooliastmes (1.-3. klass) eesti keelt, võõrkeelt, matemaatikat, loodusõpetust, inimeseõpetust, muusikat, kunsti- ja tööõpetust ning esindatud on ka kehaline kasvatus, lisaks vabaaine tunnid. 1.-4.

klassi õpilaste kõik tunnid peale kehalise kasvatuse ning vahel ka kunsti- ja muusikaõpetuse, toimuvad samas klassiruumis ning ühe õppetunni kestvuseks on 45 minutit (Kingisepp & Luure, 2011). Tavapäraselt annab Eesti koolis 1.-4. klassis enamikku ainetest üks õpetaja (Mikser, 2013).

Kuna riigiti on sätestatud kindlad vanused kooliminekuks, saab rääkida ka haridustee alguse edasilükkamisest, st kui laps läheb kooli hiljem kui talle vanuse poolest ette nähtud. Haridustee alguse edasilükkamine on arenenud maades üha tõusev trend (Edwards, Fiorini & Taylor, 2011). Deming ja Dynarski (2008) väidavad, et 1968. aastal astus Ameerika Ühendriikides 1. klassi 96% koolikohustusealistest lastest, samas kui 40 aastat hiljem, 2005. aastal, läks sinna 84% koolikohustusealistest lastest. Kuna 2008. aastal astus Ameerika Ühendriikides 1. klassi 83% kõigist koolikohustusealistest lastest (Paul, 2010) – see on 1% vähem kui 2005. aastal – võib oletada, et trend Ameerika Ühendriikides haridustee edasilükkamiseks on veelgi tõusnud (või jäänud vähemalt samale tasemele), kuigi andmed viimase kaheksa aasta kohta pole kättesaadavad või ei õnnestunud töö autoril neid leida. Edwards et al. (2011) järgi oli protsentuaalselt sarnane olukord eelmise kümnendi keskel ka Austraalias – 2004. aastal läks seal kooli 85,5% kõigist koolikohustusealistest lastest. Ka Saksamaa Liitvabariigis on haridusteed hiljem alustanud laste osakaal viimase viie õppeaasta jooksul tõusnud – 2011. aastal astus seal 1. klassi 95% koolikohustusealistest lastest ning 2015. aastal 93,2% (Statistisches Bundesamt, 2016). Eestis on sellekohased andmed kättesaadavad alates 2009./10. õa-st. Tabelis 1 on välja toodud:

- 1) 1. klassi astunud õpilaste koguarvud;
- 2) nõustamiskomisjoni otsusega koolikohustuse täitmise edasilükkamise arvud õppeaastate kaupa;
- 3) koolikohustust ettenähtud ajast hiljem alustanud laste osakaal protsentuaalselt õppeaastate kaupa.

Tabelis toodud andmetest nähtub, et Eestis on haridusteed hiljem alustanud laste arv aastate lõikes suhteliselt ühtlane ning ei saa rääkida nende laste osakaalu suurest tõusust viimastel aastatel. Kuna käesolev töö puudutab Tartu-, Põlva- ja Võrumaa laste haridustee alguse edasilükkamist 2015./16. ja 2016./17. õppeaastal, toob töö autor eraldi välja nende maakondade laste arvud, kelle haridustee algust nimetatud õppeaastatel edasi lükati (tabel 2).

Tabel 1. Eesti Vabariigis haridusteed ühe õppeaasta võrra hiljem alustanud laste osakaal aastatel 2009-2016 (Õpilaste arv kooliastmete lõikes, s.a.; Laanoja, P (isiklik kirjavahetus)).

Õppeaasta	1. klassi astunud õpilaste arv	Laste arv, kelle haridustee algus edasi lükati	Haridusteed hiljem alustanud laste osakaal, %
2009/10	12 548	685	5,4%
2010/11	12 648	402	3,2%
2011/12	13 260	395	3,0%
2012/13	13 697	391	2,9%
2013/14	14 152	396	2,8%
2014/15	14 723	446	3,0%
2015/16	15 457	457	3,0%
2016/17	15 234	542	3,6%

Tabel 2. Koolipikenduse saanud laste arvud Tartu-, Põlva- ja Võrumaal 2015./16. ja 2016./17. õppeaastal (Tatunts, P (isiklik kirjavahetus); Masing, M (isiklik kirjavahetus); Mändmets, M (isiklik kirjavahetus)).

	Koolipikenduse saanud laste arv 2015./2016. õa	Koolipikenduse saanud laste arv 2016./2017. õa	Kokku
Tartumaa	43	56	99
Põlvamaa	9	5	14
Võrumaa	12	16	28

Haridustee alguse edasilükkamise enamlevinud põhjused maailmas

Kirjandusest nähtub, et haridustee alguse edasilükkamist on rohkem uuritud alushariduse kontekstis, seda vähemalt Ameerika Ühendriikides läbiviidud uurimustes. Kui laps läheb hiljem lasteaeda, astub ta hiljem ka 1. klassi ja on teistest lastest aasta jagu vanem (nagu ta on aasta vanem ka oma rühmakaaslastest lasteaias). Seepärast leiab töö autor, et käesoleva uurimistöö raames sobib tutvustada ka alushariduse edasilükkamist käsitlevaid töid.

Üheks levinuimaks haridustee alguse edasilükkamise põhjuseks tuuakse lapse hilisem sünnipäev võrreldes teiste lastega (Bassok & Reardon, 2013; Frey, 2005, Graue & DiPerna, 2000). Lapse hilisem sünnikuupäev võrreldes teiste lastega tähendab seda, et laps oleks oma rühmas või klassis (kõige) noorem ning kuna seda soovitakse vältida, lükatakse lapse haridustee algus aasta võrra edasi. Bassok ja Reardon (2013) leidsid, et laste haridustee algust, kelle sünnipäev langeb kuudele enne piirkuupäeva, lükatakse tõenäolisemalt edasi. See tuleneb sellest, et nooremal lapsel võib rühmas või klassis esineda akadeemilisi raskusi ning samuti on nad ebaküpsamad (Range, Dougan & Pijanowski, 2011, viidatud Lee & Burkam, 2002 j). Range, Dougani ja Pijanowski (2011) järgi tulevad need probleemid aga eriti hästi esile just võrdluses teiste, vanemate lastega. Sama on leidnud ka Deming ja

Dynarski (2008) – isegi mõnekuuline vanusevahe võib tekitada olulise erinevuse laste kognitiivses ja emotsionaalses arengus.

Watkins (2013) leiab, et kui on võimalus testida lapse akadeemilist taset ning ka nt tema peenmotoorilisi oskusi, hindamaks tema valmisolekut lasteaeda astuda, siis testi lapse küpsuse mõõtmiseks ei ole olemas – kui laps ei suuda piisavalt kaua keskenduda ning osaleda grupitöös, siis ta lihtsalt ei ole veel lasteaeda minekuks valmis. Ka Frey (2005) järgi on üheks haridustee alguse edasilükkamise põhjuseks lapse akadeemiline või sotsiaalne ebaküpsus võrreldes teiste samaealiste lastega. Deming ja Dynarski (2008) väidavad, et haridustee alguse edasilükkamises nähakse “kingitust” lapsele lisaaja näol – usutakse, et laps, kellel on enne kooli astumist lubatud veel aasta jagu küpseda ning areneda, saab koolitusest suuremat kasu.

Eelnevale lisaks tõuseb kirjanduses esile aga ka üks mõtlemapanev põhjus lapse haridustee alguse edasilükkamiseks ja selleks on soov, et laps oleks teistest lastest arenguliselt “ees” (Fortner & Jenkins, 2017; Frey, 2005; Kukk, 2009; Matlack, 2011; Weil, 2007). Kukk (2009) toob välja, et konkurents iseenesest ei ole halb nähtus, kui lapsel endal on soov pingutada ning tulemuste nimel vaeva näha. Küll aga on selle konkurentsi taga sageli vanemate ambitsioon ning soov, et nende lapsel oleks juba varakult parem stardipositsioon. Ta märgib, et “meedia ja üldsuse tähelepanu elavneb koolivalmiduse ümber sageli vaid edukate koolikatsete läbimise tähenduses” (lk 253) ning lisab, et enne koolikatseid treenitakse lapse akadeemilisi oskusi nii lasteasutustes kui erinevates huviringides, kuigi lapsel endal võib selleks huvi puududa.

Koolipikenduse saanud laste ja nende vanemate tüüpilised karakteristikud maailmas

Deming ja Dynarski (2008) väidavad, et poiste vanemad, kes on jõukamad, valgenahalised ja kõrgemalt haritud, lükkavad oma laste haridustee algust edasi rohkem kui teised. On leitud, et koolides, kus suurem osa lastest on europiidsest rassist ning jõukamatest peredest, esineb oluliselt rohkem haridustee alguse edasilükkamist. Jõukuse aspekt on seletatav asjaoluga, et jättes lapse veel aastaks koju, on see vanematele kulukam lapse lasteaeda saatmisest (Bassok & Reardon, 2013). Ka Gredler (1992, viidatud Frey, 2005 j) leidis, et haridustee edasilükkamine on koormav, kuna see võib tähendada, et lapse põhihooldaja ei saa naasta tööle, sest laps ei ole mitte haridusasutuses, vaid kodus. Datar (2006) leidis isegi, et lapsed, kes olid pärit vaesemast ja vähemharitud peredest, läksid tõenäolisemalt lasteaeda teistest lastest varem.

2007. a viidi Ameerika Ühendriikides läbi riiklik uuring, mille tulemusena leiti, et keskkooli lõpetanud (või madalamat haridustaset omavatest) vanematest plaanis oma 3-5-

aastase lapse haridustee algust edasi lükata vaid 3% vastanutest. Seevastu vanematest, kes omasid bakalaureusekraadi, plaanis seda teha 12% vastanutest (National Center for Education Statistics, 2008). Kui teha üldistus, et kõrgemat haridust omava inimese sissetulek on kõrgem madalama haridustasemega inimese sissetulekust, kinnitab see eelnevaid uurimusi – mitte nii jõukad inimesed võiksid tõesti eelistada lapse varasemat haridusasutusse panemist, sest see annab neile võimaluse naasta tööturule.

Kõik Läänemaailma puudutavad teemakohased uurimused, mida töö autor käesoleval teemal luges, väitsid üheselt, et poiste haridustee algust lükatakse sagedamini edasi kui tüdrukute oma. Selle üheks põhjuseks tuuakse väide, et poisid on eelkoolieas ja esimestel kooliaastatel tüdrukutega võrreldes hilisema arenguga (Graue & DiPerna, 2000, Lincove & Painter, 2006; Matlack, 2011; Paul, 2010; Sikka, 2009). Seega: et poisid oleksid haridusasutusse minnes tüdrukutega “samal pulgal” (või “kõrgemal”), lükatakse nende haridustee algus edasi. Sikka (2009) leidis olulisi soolisi erinevusi lasteaiaõpetajate hinnangutes kooliminevate laste arengule – nimelt on õpetajate arvates kunsti ja kultuuri, sotsiaalseid oskusi, keskkonda ja loodusõpetust ning eetikat ja maailmavaadet puudutavates valdkondades tüdrukutel eelis. Winsler et al. (2012) oletavad, et poiste haridustee algust võidakse võrreldes tüdrukute omaga lükata sagedamini edasi poiste madalamate akadeemiliste soorituste ja sagedamini esinevate käitumisprobleemide tõttu. Nad leidsid oma uurimuses, et poistel on lasteaeda minnes nii halvemad keelelised, kognitiivsed, motoorsed, sotsiaalsed kui ka käitumisoskused. See võib tõestada, et poiste areng on tüdrukute omast pisut aeglasem. Veel on leitud, et oluliselt suurema tõenäosusega vajavad esimestes klassides psühholoogilist abi akadeemiliste probleemidega toimetulekuks need poisid, kes on võrreldes teiste poistega oma klassis sündinud hiljem, st nad on teistest nooremad (Watkins, 2013). Vanemal, olles sellest kõigest teadlik, võib olla suur huvi oma poisslapse haridustee algus edasi lükata selleks, et tal oleks koolis suurem eduelamus või paremad tulemused.

Haridustee edasilükkamise positiivsed, negatiivsed mõjud

Lasteaeda mineku edasilükkamise praktika ilmnes Ameerika Ühendriikides juba 1980ndatel aastatel ning seega ei ole tegu viimase aja nähtusega – seda hakati uurima 1990ndatel aastatel (Graue & DiPerna, 2000) ning praktika põhjuseid ning mõju on viimase paarikümne aasta jooksul uuritud üsna põhjalikult. Järgnevalt tutvustab töö autor teadustööde põhjal haridustee alguse edasilükkamise kui nähtuse positiivseid ning negatiivseid aspekte. On oluline rõhutada, et järgnevaid tulemusi ei saa kindlasti täielikult üle kanda Eestisse, juba sellepärast, et Eestis ei ole 1. klassi astumise edasilükkamise otsus vaid lapsevanema teha (SA Innove, s.a.).

On tõestatud, et lapsed, kes on teiste lastega võrreldes samas rühmas või klassis vanemad, saavad testides paremaid tulemusi (Altwicker-Hámori & Köllő, 2012; Bedard & Dhuey, 2006; Black, Devereux & Salvanes, 2011; Deming & Dynarski, 2008; Kukk, 2009; Sikka, 2009). Põhjus on lihtne: vanemal lapsel on võrreldes nooremaga lihtsalt suuremad teadmised (Altwicker-Hámori & Köllő, 2012; Deming & Dynarski, 2008). Samas leiavad mitmed kaasaegsed uurijad, et selle mõju on lühiajaline ja kaob põhikooli lõpuks täielikult (Buten, 2010; Oshima & Domaleski, 2006). Oshima ja Domaleski (2006) leidsid, et testide tulemuste vahed vähenesid märgatavalt 1.-3. klassis, kuid püsisid siiski kuni 5. klassini, kuni ühtlustusid täielikult põhikooli lõpus.

Küll aga on ka uurimusi, mis tõestavad, et hiljem haridusteed alustanud lapsed said testides kõrgemaid tulemusi nii 4., aga ka 8. klassis ja seda paljudes eri riikides (Bedard & Dhuey, 2006; McEwan & Shapiro, 2008; Altwicker-Hámori & Köllő, 2012). Altwicker-Hámori & Köllő (2012) leidsid, et reeglina tuleb see praktika lastele kasuks ning huvitaval kombel olid testide tulemused oluliselt paremad just vähemjõukamatest peredest pärit lastel, kes oma kooliteed hiljem alustasid.

Suur osa uurimusi tõestab, et paremate akadeemiliste tulemuste saavutamine laste hilisemal haridusasutusse panekul ei ole püsiv. Samas võib aga oletada, et paremad akadeemilised tulemused peaaegu terve põhikooli vältel on siiski piisavaks motivaatoriks, miks vanem võiks soovida, et ta laps oleks juba algusest peale teistest lastest vanem. Veel on spekulieritud, et kui laps saab võrreldes teistega paremaid tulemusi juba noores eas, mõjub see positiivselt tema enesehinnangule ning saadud eduelamus esimestes klassides motiveerib teda edasistes õpingutes (Cascio & Whitmore Schanzenbach, 2016). Ka Edwards, Fiorini ja Taylor (2011) leiavad, et kui laps on kooli astudes vanem ning seega kooliks „paremini valmis“, saab ta kokkuvõttes koolitusest suuremat kasu võrreldes oma nooremate kaaslastega klassis.

Eelnevat toetab Eriksoni psühhosotsiaalse arengu teooria. Erikson kirjeldab kaheksat arengufaasi, milles ta tutvustab inimese arenguastmeid emotsionaalsest, sotsiaalsest ning isiklikust aspektist (Lindgren & Suter, 1994). Eriksoni teooria määratleb ära iga arenguastme sellele iseloomuliku psühholoogilise kriisi terminites ning ta uskus, et inimene – olles toime tulnud kriisiga konkreetsel tasemel – on valmis järgmisel astmel puhkeva kriisi ületamiseks. Neljas periood tema arenguteoorias on kooliiga ehk vanus 6-11. Selle perioodi psühholoogiliseks kriisiks on töökus ja usinus vastandatuna alaväärsustundele ning selleks, et need isiksuse omadused (nagu töökus ja usinus) saaksid välja kujuneda, on vaja kogemust, et vaevanägemine ja töö toovad kaasa midagi positiivset. Kui laps alustab kooliteed ajal, mil ta

selleks tegelikult valmis pole, näeb ta küll vaeva, st õpib, kuid positiivne kogemus jääb sageli tulemata. Selle läbi langeb lapse enesehinnang ning see kõik võib päädida resignatsiooni ja tuima allumisega (Lindgren & Suter, 1994).

Dhuey ja Lipscomb (2008) töid oma uurimuses välja, et teistest õpilastest vanemad õpilased on keskkoolis 4-11% tõenäolisemalt liidripositsioonil. See leid võib tunda ebaoluline, kuid autorid põhjendavad, et juhtimisoskus on tööturul üheks olulisimaks oskuseks. Kuhn ja Winberger (2005) leidsid, et keskkooliõpilased Ameerika Ühendriikides, kellel on juhtimiskogemus kas spordimeeskonna kaptenina või klubi presidendina, teenivad oluliselt kõrgemat palka ning hakkavad suurema tõenäosusega tulevikus töötama juhtivatel positsioonidel.

Problemaatiliseks peetakse haridustee alguse edasilükkamise juures asjaolu, et laps, kes on oma rühmas või klassis arengu poolest teistest lastest ees, seab halba valgusesse lapsed, kes on haridusteed alustanud ettenähtud ajal. Crosser (1999) märgib, et noorimad lapsed lasteaiarühmas võivad paista ebaküpsed võrreldes nendest tunduvat vanemate lastega ning ülesanded, mis vanematele lastele on väljakutsuvad ja huvitavad, võivad neile raskusi valmistada. Deming ja Dynarski (2008) ning Stipek (2002) leidsid ka, et vaesematest peredest pärit lastel on suurem risk koolist välja langeda, kui nad seda seaduse järgi teha võivad, st kui nad ei ole enam koolikohustusealised. Seega, kui vaesest perest pärit laps läheb ettenähtust aasta hiljem kooli ning tuleb sealt ära enne, kui peaks, jääb tema haridustee kokkuvõttes oluliselt lühemaks kui teistel lastel. Ja veel enam – kui laps ei lähe ettenähtud ajal kooli, sõltub Ameerika Ühendriikides suuresti vanema rahakotist see, kus laps selle lisa-aasta veedab – kas kodus või lasteasutuses, aga igal juhul on vaesematest peredest pärit lapsed sel juhul kehvas seisus.

Uurimuse eesmärk, hüpoteesid ja uurimisküsimus

Käesoleva töö eesmärgiks on välja selgitada 2015./16. ja 2016./17. õppeaastal Tartu-, Põlva- ja Võrumaal kooliteed alustama pidanud laste vanemate hinnangud põhjustele, miks nende laste haridustee algus edasi lükati.

Töö autor soovib leida vastuse järgnevale uurimisküsimusele:

Millised on üldised olulisemad põhjused laste haridustee alguse edasilükkamiseks?

Samuti püstitas töö autor järgnevad hüpoteesid:

1. Kõrgemalt haritud lapsevanemad soovivad sagedamini lapse haridustee algust ise edasi lükata (Deming & Dynarski, 2008).
2. Poiste haridustee algust lükatakse sagedamini edasi (Graue & DiPerna, 2000, Lincove &

Painter, 2006; Matlack, 2011; Paul, 2010; Sikka, 2009), sest lapsevanemad hindavad poiste koolivalmidust madalamaks tüdrukute omast (Winsler et al., 2012).

Metoodika

Valim

Valimi moodustamiseks kasutati mugavusvalimit, st valimi moodustasid uuritavad, keda oli lihtne kätte saada (Rämmer, 2014). Valimisse kuulusid lapsevanemad, kelle laste haridustee algust lükati edasi kas 2015./16. või 2016./17. õppeaastal. Valimisse ei valitud varasematel õppeaastatel koolipikenduse saanud laste vanemaid, sest töö autor kahtles, kas lapsevanemad oleksid suutnud osale küsimustest mälu järgi adekvaatselt vastata.

Esmalt tegi töö autor üleskutse sotsiaalmeediavõrgustikus Facebook, leidmaks uurimuse jaoks sobivaid lapsevanemaid. Üleskutses sisaldus ka link Google Form'i ankeedile, kuhu lapsevanem sai sisestada oma meiliaadressi, andes sellega nõusoleku küsimustikule vastamiseks. Kuna algselt plaanis töö autor uurimuse läbi viia vaid Tartumaa lastevanemate seas, pöörduti aja kokkuhoiu mõttes Tartu linnavalitsuse alushariduse peaspetsialisti ning Tartu maavalitsuse haridus- ja kultuuriosakonna juhataja poole, kes saatsid Tartumaa lasteaedade direktoritele listikirja. Selles töö autori poolt koostatud kirjas paluti lasteaia personalil edastada asjassepuutuvatele lapsevanematele info käesoleva uurimuse kohta koos palvega uurimuses osalemiseks ning link eelpool mainitud Google Form'i ankeedile, kuhu lapsevanem sai sisestada oma meiliaadressi, mis kinnitas tema nõusolekut küsimustikule vastamiseks. Tartumaa koolidesse kirjutas vastavasisulise kirja töö autor ise.

Töö autor sai uurimuses osalemiseks nõusoleku 20-lt Tartumaa lapsevanemalt, kuid omades eelnevat infot, et lapsi, kelle haridustee algust valitud ajavahemikul edasi lükati, oli kokku 99, tundus seda vähe. Sealt sündis otsus kaasata uurimusse ka Põlvamaa ning Võrumaa lapsevanemad. Järgnevalt saatis töö autor selleks hetkeks juba valminud *online*-küsimustiku lingiga kirjad kõikidesse Põlva- ja Võrumaa lasteaedadesse ning koolidesse palvega saata see edasi lapsevanematele. Kiri erines Tartumaa koolidesse ja lasteaedadesse saadetud kirjast selle poolest, et töö autor soovis – olles saanud vähest tagasisidet – muuta kutset uurimuses osaleda lapsevanema jaoks huvitavamaks, kutsuvamaks ning rõhutada tema osalemise vajalikkust tulevaste samas olukorras olevate lastevanemate jaoks. Saades juurde vaid kaks vastajat, pöördus töö autor Põlva- ja Võrumaa Rajaleidja keskuste poole abipalvega. Põlvamaa Rajaleidja keskus leidis viisi saata Põlvamaal valitud ajavahemikul lapse koolitee algust edasilükanud vanematele link *online*-küsimustikule koos kaaskirjaga. Töö autor saatis

ka meeldetuletuskirja esialgsele 20-le uurimuses osalemiseks nõusoleku andnud inimesele küsimustikule vastamiseks, kuna numbreid vaadates oli selge, et kaugeltki mitte kõik ei olnud küsimustikule veel vastanud.

Kokku vastas küsimustikule 18 inimest, kellest 13 olid lapse ema, kolm lapse isa, üks lapse vanaema ning üks täpsustamata “keegi teine”. 14 vastajat olid poisslapse vanemad ning 4 inimest tütarlapse vanemad. Ema vanus varieerus 24-st 45-ni, isa vanus 26-st 64-ni. Kõik lapsevanemad vastajad olid eestlased.

Mõõtevahendid

Mõõtevahendina kasutati *online*-küsimustikku. Küsimustik koostati koostöös töö autori, juhendaja ning kaasjuhendajaga. Küsimustik (vt Lisa 1) koostati nii, et selles kajastuksid lapsevanemate hinnangud oma lapse koolivalmidusele ning osaliselt põhines see loetud kirjandusel (Deming & Dynarski, 2008; Frey, 2005; Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava, 2008). Samuti küsiti küsimustikus küsimusi, kus vanem pidi vastama erinevatele lapse harjumusi puudutavatele küsimustele (nt nutitelefoni/teleri ekraani ees veedetud aeg; tema trennid ja huviringid). Küsimustiku kasuks otsustati, sest see võimaldab küsitleda suuremat hulka lapsevanemaid ning tulemusi saab üldistada. Samuti eeldas töö autor, et kuna uurimustöö teema võib lapsevanema jaoks delikaatne olla, eelistab ta sellest pigem anonüümselt kirjutada kui näost näkku vestelda.

Küsimustik oli täitmiseks avatud Google Form'i keskkonnas. See koosnes 28-st küsimusest ning oli mõtteliselt jaotatud neljaks osaks: lapsevanemate taustaandmed, info lapse kohta, vanema hinnangud lapse oskuste/omaduste kohta 6-7-aastaselt ning vanema hinnangud haridustee alguse edasilükkamise kohta. Enne küsimustike laialisaatmist viidi läbi ka prooviküsitlus, mille tagasiside põhjal muudeti või täpsustati seitset küsimust. Prooviküsimustikule vastas viis inimest.

Küsimustiku I plokis küsiti leibkonna suurust, haridusteed hiljem alustanud lapse sugu, lapsevanemate vanust, haridustaset ning rahvust, samuti pere majanduslikku taset lapsevanema hinnangul. Küsimustiku II plokk koosnes küsimustest lapse kohta: kas ja kui palju aega veetis vanema hinnangul laps enne koolikohustusealiseks saamist teleri ees või nutiseadmega mängides, kas ja milliseid söömis- või uneprobleeme lapsel esines ning kas ja millistes trennides või huviringides laps osales. Küsimustiku III plokis sai lapsevanem anda hinnangud Likerti 3-pallisel skaalal (väga hea – keskmine – vajab arendamist) oma 6-7-aastase lapse erinevate oskuste ja omaduste kohta. Need oskused ja omadused võeti enamjaolt

koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava 4. peatükist (6-7-aastase lapse eeldatavad üldoskused). Käesoleva ploki reliaablus oli $\alpha = 0,678$ (*Cronbach'i Alpha*), mis näitab mõõdukat reliaablust. Küsimustiku IV plokk koosnes peamiselt küsimustest lapsevanema hinnangute kohta – küsiti vanema enese koolialustamise kohta ning tema hinnangut selle vanuse sobilikkusele, samuti soovis töö autor teada, kas mõte lükata lapse haridustee algus edasi tuli vanematelt endilt või kellelki teiselt ning millised soovid või uskumused selle taga olid. Veel küsis töö autor, kuidas suhtub lapsevanem asjaolusse, et koolikohustusiga Eestis algab 7-aastaselt ning küsimustik lõppes nelja pikka vastust võimaldava küsimusega lapsevanema hinnangute kohta oma tegevusele (st milliseid eeliseid ta nägi haridustee alguse edasilükkamisel seda otsust tehes ja nüüd, samuti kas nägi ohte). Avatud küsimused lisas töö autor küsimustikku, et lapsevanem saaks oma otsust pikemalt põhjendada ning soovi korral kirjutada veel omalt poolt lisaks midagi, mida küsimustikus ei küsitud.

Protseduur

Uurimus viidi läbi jaanuaris-veebruaris 2017. Kuna tegu oli *online*-küsimustikuga ning ükski vastaja ei soovinud küsimustikku täita paber kandjal, ei olnud vastamiseks seatud ajalisi piiranguid ning lapsevanem sai küsimustikule vastata endale sobival ajal ja kohas. Küsimustikule vastamiseks kulus aega keskmiselt 10 minutit (kuni 10 minutit prooviküsitlust läbi viies) ning vastajale rõhutati, et tagatud on tema täielik anonüümsus ning vastuseid kasutab töö autor vaid üldistatud kujul oma uurimistöö jaoks.

Algselt sisestati andmed Excelisse, kus kodeeriti ka avatud küsimuste vastused. Bakalaureusetöö andmete töötlemisel kasutati andmetöötlusprogrammi SPSS Statistics 24 vahendeid. Hüpooteeside kontrollimiseks kasutati Mann-Whitney ning Kruskal Wallis'i teste. Andmete analüüsimetodina kasutati kirjeldavat statistikat ja tulemused esitati tabelitena (3-11).

Tulemused

Lapsevanemate taustaandmed küsimustiku alguses olid välja toodud metoodika peatükis valimi kirjelduses. Olgu aga veel kord öeldud, et 14 vastajat olid poiste vanemad ning 4 vastajat tüdrukute vanemad. Mitte ükski vastajatest ei hinnanud oma pere majanduslikku taset kesiseks. 13 inimest vastas, et nende majanduslik tase on keskmine ning viis vastas, et see on väga hea. Suurem osa uurimuses osalenud lastevanematest olid kõrgharitud ning täpsem haridustasemete jaotus on välja toodud tabelis 3.

Tabel 3. *Haridusteed hiljem alustanud laste vanemate haridustasemete jaotus (N=18).*

Haridustase	Emad	Haridustase	Isad
Põhiharidus	2	Põhiharidus	1
Keskharidus	1	Keskharidus	5
Keskeriharidus	5	Keskeriharidus	3
Kõrgharidus	10	Kõrgharidus	9
Kokku	18	Kokku	18

14 küsimustikule vastajat vastasid, et soovisid ise lapse haridustee algust edasi lükata või otsustasid selle koos teise vanemaga. Samuti toodi välja ka teisi koolitee alguse edasilükkamise peale mõtelda soovitajaid, need on välja toodud tabelis 4 (vastajad said valida mitu enda jaoks sobivat vastusevarianti, vt Lisa 1).

Tabel 4. *Lapsevanemate initsiatiivi ja spetsialistide soovitude osakaal ja jagunemine lapse haridustee alguse edasilükkamise osas (N=18).*

Haridustee alguse edasilükkamise soovitaja	Valikute arv
Initsiatiiv enda poolt/koos teise vanemaga	14
Teine vanem	2
Lapse lasteaiaõpetaja	8
Arst vm spetsialist	6
Rajaleidja keskuse töötaja	1
Lapse lasteaia õppejuht	1

Käesoleva uurimistöö esimeseks püstitatud hüpoteesiks oli, et kõrgemalt haritud vanemad soovisid sagedamini lapse haridustee algust ise edasi lükata. Hüpoteesi kontrolliti Kruskal Wallis'i testiga, kus võrreldi eraldi kõikide 18-ne lapse isade kui emade haridustaset, kuid statistiliselt olulist erinevust nende vahel ei leitud ($p > 0,05$) ning hüpotees ei saanud tõestatud. Küll aga saab väita, et valdavalt tuli initsiatiiv lapse haridustee alguse edasilükkamiseks just lapsevanemailt endilt ja seda olenemata lapsevanemate haridustasemest, nagu illustreerib tabel 5.

Tabel 5. *Lapsevanema initsiatiiv haridustee alguse edasilükkamisel ja tema haridustase (N=18).*

Lapsevanemate haridus	Initsiatiiv enda poolt	Initsiatiiv mujalt
Vähemalt üks vanem kõrgharidusega	8	2
Vanemad kõrghariduseta	6	2

Mis puudutab lapsevanema hinnanguid enda koolitee alustamise kohta, siis enamik lapsevanemaid alustas oma kooliteed selleks ettenähtud ajal ning suurem osa neist hindas positiivselt oma valmisolekut kooliteed alustada. Vanemate täpsem jaotumine ning nende hinnangud on toodud tabelis 6 ja tabelis 7.

Tabel 6. *Lapsevanema koolitee alustamise aeg (N=18).*

Koolitee alustamise aeg	Lapsevanemate arv
Enne ettenähtud aega	6
Ettenähtud ajal	10
Pärast ettenähtud aega	2

Tabel 7. *Lapsevanema hinnang oma valmisolekule kooliteed alustada (N=18).*

Lapsevanema hinnang oma valmisolekule kooliteed alustada	Lapsevanemate arv
Alustas kooliteed liiga vara	5
Alustas kooliteed õigel ajal	12
Oleks võinud varem alustada	1

Lapsevanemate hinnangud 7-aastase lapse koolivalmiduse osas olid erinevad. Pooled vastanutest leidsid, et 7-aastane laps on kooliks valmis ja veidi alla poole vastanutest leidsid, et vanem peaks ise saama lapse koolikohustusea üle otsustada. Vastajad said valida mitu enda jaoks sobivat vastusevarianti ning lapsevanemate hinnangute jaotumised on välja toodud tabelis 8.

Tabel 8. *Lapsevanemate hinnangud koolikohustuseale Eesti Vabariigis (N=18).*

Väide	Lapsevanemate arv
7-aastane kooli minekuks liiga noor	1
7-aastane kooli minekuks valmis	9
7-aastane kooli minekuks liiga vana	0
Vanem peaks koolikohustusea üle ise otsustama	8
Asi pole vanuses, vaid üleminek mängulisest lasteaiast tõisesse kooliellu on liiga järsk	6

Töö autor uuris, kas lapsevanemate otsust oma lapse haridustee algus edasi lükata võisid mõjutada ka teised lapsed klassis. Tulemused on toodud tabelis 9.

Tabel 9. *Lapsevanemaid mõjutanud tegurid haridustee alguse edasilükkamise otsust tehes (N=18).*

Tegur	Lapsevanemate arv
Soov, et hiljem kooliteed alustanud lapsel oleks teiste laste ees eelis	2
Soov, et laps poleks teistest nõrgem	8
Ülaltoodud tegurid ei mõjutanud lapsevanemat otsust tehes	8

Küsimusele, mis puudutas vanemate hinnanguid oma koolikohustusealiseks saanud lapse omadustele ja oskustele, vastasid enam kui pooled inimesed, et lapse oskus järgida mängureegleid, tema võime huvitavale tegevusele kuni pool tundi keskenduda ning füüsiline tervis olid väga head. Statistilist erinevust nende vahel aga ei leitud. Tulemustest nähtub ka, et enim oli lapsevanemate hinnangul lastel probleeme oskusega tähti tunda/lühikesi sõnu veerida (vt täpsemalt tabelist 10 Lisa 2).

Töö autori teine hüpotees oli, et lapsevanemad hindavad poiste koolivalmidust madalamaks tüdrukute omast. Hüpoteesi kontrolliti Mann-Whitney testiga (sooviti leida erinevust lastevanemate hinnangutes koolikohustusealiseks saanud poiste ja tüdrukute erinevatele oskustele/omadustele), kuid statistiliselt olulist erinevust nende vahel ei leitud ($p > 0,05$) ning hüpotees ei saanud tõestatud. Tabel 11 illustreerib, kuidas koolikohustusealiseks saanud lapse oskused ja omadused sooliselt jaotusid, aluseks taas lapsevanema hinnangud. Töö autor on mõned tulemused tabelis märkinud jämedas kirjas – juhtimaks tähelepanu tüdrukute suurele või hoopis olematule osakaalule võrreldes poistega teatud oskuste/omaduste juures.

Tabel 11. *Lapsevanema hinnangud oma koolikohustusealise lapse omadustele ja oskustele (N=P - 14/T - 4).*

Oskus/omadus	Väga hea	Keskmine	Vajas arendamist
Oskus järgida mängureegleid	3 T, 8 P	1 T, 6 P	0 T, 0 P
Oskus huvitavale tegevusele keskenduda kuni pool tundi	3 T, 8 P	3 P	1 T, 3 P
Lapse füüsiline tervis	1 T, 9 P	2 T, 4 P	1 T, 1 P
Peenmotooriline areng (käte ja silmade koostöö, sõrmede	2 T, 7 P	0 T, 4 P	2 T, 3 P

liikumise nõtkus ja täpsus)			
Oskus algatada erinevaid mänge	1 T, 8 P	2 T, 6 P	1 T, 0 P
Oskus tulla toime nii eakaaslaste kui täiskasvanutega suhtlemisel	2 T, 5 P	1 T, 7 P	1 T, 2 P
Oskus määrata paremat ja vasakut poolt	3 T, 4 P	0 T, 10 P	1 T, 0 P
Oskus tegutseda uudses olukorras täiskasvanu juhiste järgi	1 T, 5 P	3 T, 8 P	0 T, 1 P
Oskus tunda tähti ja veerida kokku 1-2-silbilisi sõnu	3 T, 3 P	1 T, 4 P	0 T, 7 P
Oskus liita ja lahutada 5 piires ning tunda märke +, -, =	2 T, 4 P	1 T, 8 P	1 T, 2 P
Oskus kasutada söömisel nuga ja kahvli	1 T, 4 P	3 T, 10 P	0 T, 0 P
Võime reguleerida oma emotsioone ja käitumist	0 T, 4 P	3 T, 7 P	1 T, 2 P
*P – poisid, T – tüdrukud			

Järgnevad küsimustikus olnud avatud küsimuste vastustest ilmnenuid tulemusi. 12 vastanut jättis vastamata küsimusele, kas lapsevanem nägi mingisuguseid ohte lapse hilisemas koolipanekus. Viis vastajat mainis, et ohte ei näinud ning üks vastaja märkis, et last oli kahju lahutada lasteaias tekkinud sõpradest. Hilisema koolitee alustamise eeliste kohta uurivale küsimusele vastas 11 inimest. Enim – viie vastaja poolt – toodi välja lapse kooliküpseks saamine, st vastajad leidsid, et laps sai lisa-aasta jooksul kooliküpsemaks. Veel mainiti lapse suuremat sotsiaalset küpsust, julgust, enesekindlust, hakkamasaamist õpingutega, paremat harjumist uue keskkonna ja rolliga ning paremat ettevalmistust kooliks.

Küsimusele, mille poolest leiab lapsevanem praegusel ajahetkel, et lapse haridustee alguse edasilükkamine oli hea idee, vastas 11 vastajat. Enim leiti – nelja vastaja poolt – et laps on kooliküps ja saab koolis hakkama. Veel toodi välja, et klass on lapsele jõukohane ning ta on üldiselt küpsem. Samuti mainiti, et laps on julgem, füüsiliselt tugevam ja sotsiaalsem ning kasvanud on keskendumisvõime ja huvi õppimise vastu. Eelisenähtu toodi ka välja, et laps sai lisa-aastal enne kooli veel mängida.

Küsimusele, kas ja kui, siis mille poolest lapsevanem leiab, et lapse haridustee alguse edasilükkamine ei olnud hea idee, ei vastanud ükski inimene.

Arutelu

Kuigi väga mitmed uurimused tõestavad, et poiste haridustee algust lükatakse sagedamini edasi kui tüdrukute oma (Graue & DiPerna, 2000, Lincove & Painter, 2006; Matlack, 2011; Paul, 2010; Sikka, 2009), oli käesoleva bakalaureusetöö uurimuse valim niivõrd väike, et selle põhjal mingisuguseid järeldusi kindlasti teha ei saa (kuigi 14 lapsevanemat olid poisi vanemad ning neli lapsevanemat tüdrukute vanemad). See, et suurem osa vanemaid olid poiste vanemad, võis olla puhas juhus, kuigi võib mõnevõrra kõnekaks pidada, et sugude erinevus niivõrd drastiline on.

Haridustee algust edasi lükanud lapsevanemate ühiste karakteristikute juures võib esile tuua, et kõik lapsevanemad olid eestlased ning valdavalt olid nad kõrgharitud (vt tabel 3). 13 vastajat märkisid oma majandusliku taseme keskmiseks ning viis vastajat märkisid selle väga heaks. On oluline märkida, et tegu oli vastajate endi subjektiivse rahuloluga ning sissetulekuid summadena ei olnud küsimustikus küsitud.

Töö autor soovis tõestada hüpoteesi, et kõrgemalt haritud vanemad, võrreldes madalamalt haritud lapsevanematega, soovisid sagedamini lapse haridustee algust ise edasi lükata. Selle hüpoteesi kontrollimiseks küsis töö autor küsimustikus mõlema lapsevanema haridustaset ning samuti seda, kelle initsiatiivil toimus lapse haridustee alguse edasilükkamine. Hüpoteesi kontrolliti Kruskal Wallis'i testiga, kus võrreldi eraldi nii laste isade kui emade haridustaset, kuid statistiliselt olulist erinevust nende vahel ei leitud ($p > 0,05$) ning hüpotees ei saanud tõestatud.

Uurimused on näidanud, et kõrgemat haridustaset omavad lapsevanemad, võrreldes vähemharitud lapsevanematega, lükkavad oma lapse haridusteed edasi tõenäolisemalt (Deming & Dynarski, 2008; National Center for Education Statistics, 2008). Seda nähtust võib seletada asjaoluga, et kõrgemat haritud lapsevanemad võivad olla teadlikumad lapse arengust ning selle sobivusest koolitee alustamiseks. Ameerika Ühendriikidest rääkides tuleks kõne alla ka üldistus, et kõrgemalt haritud vanema elatustase on kõrgem võrreldes madalamalt haritud vanemaga ning see lubab vanemal lapse veel aastaks koju jätta, aga kuna Eesti Vabariigis peab koolipikenduse saanud laps käima viimasel aastal enne kooli lasteaias, ei ole jõukuse aspekt käesoleva töö tulemuste puhul relevantne. Käesoleva bakalaureusetöö raames läbiviidud uurimusest selgus, et suurem osa (13 vastajat 18-st) hindas oma pere majanduslikku olukorda keskmiseks. Käesoleva bakalaureusetöö tulemused näitavad, et initsiatiiv lapse haridustee alguse edasilükkamiseks tuli valdavalt nii kõrgharidusega kui madalama haridustasemega lapsevanematelt endilt (vt tabel 5).

Järgmiseks soovis töö autor tõestada hüpoteesi, et poiste koolivalmidust hinnati lapsevanemate poolt madalamaks tüdrukute omast. Seda hüpoteesi kontrolliti Mann-Whitney testiga (sooviti leida erinevust lastevanemate hinnangutes koolikohustusealiseks saanud poiste ja tüdrukute erinevatele oskustele/omadustele, vt tabel 11) kuid statistiliselt olulist erinevust nende vahel ei leitud ($p > 0,05$) ning hüpotees ei saanud tõestatud. Winsler et al. (2012) leidsid, et poiste haridustee algust võidakse sagedamini edasi lükata nende madalamate akadeemiliste soorituste ja sagedamini esinevate käitumisprobleemide tõttu. Seda, et poisid on eelkoolieas ja esimestel kooliaastatel tüdrukutega võrreldes hilisema arenguga, on väitnud ka mitmed teised uurijad (Graue & DiPerna, 2000, Lincove & Painter, 2006; Matlack, 2011; Paul, 2010) ning Sikka (2009) uurimusest selgub, et sama peegeldub ka õpetajate hinnangutes.

Töö autoril ei õnnestunud leida uurimusi, milles kajastuksid just nimelt lastevanemate hinnangud oma laste koolivalmidusele ning milles oleks võrreldud saadud tulemusi sugudevaheliselt. Küll aga võib oletada, et kui poiste koolivalmidust hinnatakse sageli üldiselt tüdrukute omast madalamaks, võivad samale järeldusele jõuda ka laste vanemad. Kuna käesoleva uurimuse valim oli nii väike, ei saa nende tulemuste põhjal jätkuvalt üldistusi teha. Samas leidis töö autor tulemusi analüüsidest huvitava aspekti ning selleks oli tüdrukute ja poiste koolivalmidust näitavate oskuste/omaduste kohatine suur vahe, seda lapsevanemate hinnangutel. Nimelt hinnati teatud oskusi ja omadusi tüdrukute puhul poistest oluliselt kõrgemaks (vt tabel 11 - oskus järgida mängureegleid: 3 tüdrukut 4-st; huvitavale tegevusele keskendumine pool tundi: kolm tüdrukut 4-st; oskus määrata paremat ja vasakut poolt: kolm tüdrukut 4-st; oskus tunda tähti ja veerida sõnu: kolm tüdrukut 4-st ning oskus liita ja lahutada 5 piires: kaks tüdrukut 4-st). Veel on märkimisväärne, et mitte ühegi tüdruku vanem ei hinnanud oma lapse oskust tunda tähti ja veerida sõnu keskmisest kehvemaks (ehk “vajab arendamist”), samas on selle valiku teinud tervelt pooled ehk seitsme poisi vanemad. Seega, töö autori poolt püstitatud hüpotees ei saanud tõestatud, küll aga näitavad tulemused, et teatud valdkondades hindasid tüdrukute vanemad oma laste omadusi ja oskusi poiste omadest kõrgemaks. Siinkohal peab aga rõhutama, et need järeldused on tehtud vaid nelja tüdruku põhjal.

Käesoleva bakalaureusetöö uurimisküsimuseks oli: millised on üldised olulisemad põhjused, miks vanema arvates nende laste haridustee algust edasi lükati? Oodatav oli tulemus, et valdav enamus lapsevanematest jättis vastamata küsimusele, mis uuris ohtude olemasolu lapse haridustee alguse edasilükkamisel – seda enam, et nagu selgus, tuli initsiatiiv selleks enamasti just lastevanematelt endilt. Kuna küsimus oli esitatud pigem suunavalt (“Kui,

siis milliseid ohte nägite Teie lapsevanemana lapse hilisemas koolipanekus?”), võib sellest aru saada nii, et küsimusele vastamata jätmine tähendab automaatselt, et ohte ei nähtud ning sellisena töö autor neid tulemusi ka tõlgendab.

Oodatav oli ka tulemus, et küsimus haridusteed hiljem alustamise eeliste kohta vastas enamik lapsevanemaid. Kõige olulisema põhjusena, miks laste haridustee algus edasi lükati, toodi lastel tekkiv eelis saada lisa-aastal kooliküpseks. Veel toodi välja, et klass on lapsele jõukohane ning ta on üldiselt küpsem, kui alustab kooliteed ettenähtud ajast hiljem. Samuti mainiti, et laps on julgem, füüsiliselt tugevam ja sotsiaalsem ning kasvanud on keskendumisvõime ja huvi õppimise vastu. Eelisenähtu toodi ka välja, et laps sai lisa-aastal enne kooli veel mängida.

Uurimused toovad peamise põhjusena haridustee alguse edasilükkamiseks välja lapse vanuse võrreldes teiste lastega, st ei soovita, et laps oleks klassis noorim (Bassok & Reardon, 2013; Frey, 2005, Graue & DiPerna, 2000). Töö autor leiab ning ka uurimused on näidanud (Deming & Dynarski, 2008; Frey, 2005; Range, Dougan & Pijanowski, 2011), et kui nooremal lapsel klassis võivad olla väiksemad võimed, mängib see rolli vaid võrdluses tema klassikaaslastega. See tähendab, et väiksemad võimed ei oleks probleem, kui kogu klassi tase oleks ühtlane. Seega, käesoleva uurimuse tulemustest küll otseselt ei selgu, et just vanus oli haridustee alguse edasilükkamise põhjuseks (ning seda polnud küsimustikus ka küsitud), küll aga leiab töö autor kirjandusele toetudes, et need aspektid on omavahel tugevalt seotud. Seega on lapsevanemate soov, et laps oleks kooli astudes kooliküps, igati ootuspärane.

Küsimustega lapsevanema enda koolialustamise kohta ning hinnangut enese koolivalmidusele soovis töö autor näha, kas soov oma lapse haridustee algust edasi lükata võis olla mõjutatud tema enda isiklikust kogemusest. Selgus, et 10 vastanut 18-st alustas oma kooliteed ettenähtud ajal ning kuus alustasid enne ettenähtud aega. Sealjuures tundsid 12 neist, et alustasid kooliteed õigel ajal ning viis, et läksid kooli liiga vara. Kuna sellekohast otsest küsimust küsimustikus ei olnud, ei saa väita, et vanema enda koolialustamisega mängis mingit rolli otsuses tema lapse haridustee algus edasi lükata. Küll aga võivad need tulemused anda mõtlemisainet tulevastele uurijatele ning oleks oluline teada saada, kas need tegurid on omavahel seotud.

Uurimused rõhutavad, et sageli on lapsevanematel soov oma lapse haridusteed edasi lükates tagada lapsele sellega eelis teiste laste ees klassis, kuna vanemad lapsed on noorematest arenguliselt ees (Range, Dougan & Pijanowski, 2011, viidatud Lee & Burkam, 2002 j). See näitab, et lapsevanema huvi lapse haridusteed edasi lükata ei tulene vaid lapse kooliküpsusest ning sellest, kuidas ta õppimisega toime tuleb, vaid sellest, milliseid tulemusi

saab laps *võrreldes* teiste lastega. Käesoleva uurimuse tulemustest selgus, et 10-lapsevanemal 18-st oli kas soov, et tema laps poleks teistest nõrgem (kaheksa vanemat 10-st) või et tema lapsel oleks teiste laste ees eelis (kaks vanemat 10-st). Soov, et laps poleks teistest lastest klassis nõrgem, on äärmiselt ootuspärane. Küll aga oli töö autori jaoks on üllatav kahe lapsevanema vastus, et neid mõjutas otsuse tegemisel soov, et nende lapsel oleks teiste laste ees eelis, seda just Eesti kontekstis. Kuigi varasemalt läbiviidud uurimused maailmas seda tendentsi kinnitavad (Fortner & Jenkins, 2017; Frey, 2005; Kukk, 2009; Matlack, 2011; Weil, 2007), oli see töö autori jaoks eestlaste üldisele stereotüüpsele tagasihoidlikkusele mõeldes üllatav. Kahtlemata leiab töö autor, et neid mõjutegureid võiks edasi uurida, saamaks selgemat pilti.

Eelnevale toetudes saab öelda, et käesoleva bakalaureusetöö eesmärk, milleks oli välja selgitada 2015/16. või 2016/17. õppeaastal Tartu-, Põlva-, ja Võrumaal kooliteed alustama pidanud laste vanemate hinnangud põhjustele, miks nende laste haridustee algus edasi lükati, sai täidetud. Samuti said välja selgitatud nende lastevanemate ühised karakteristikud, mis olid vajalikud hüpoteeside püstitamisel.

Küsimustikus küsiti mitmeid lapse harjumusi puudutavaid küsimusi, mida töö tulemuste osas ei ole esitletud (söömis- ja unehäired, teleri ees ja nutitelefonis veedetud aeg, lapse huviringid ning trennid). Nende küsimuste taga peitus mõte, et ehk seob neid lapsi miski veel, nt ehk esines neil paljudel probleeme magamise või söömisega või ehk võimaldati neist paljudel tarbida ekraanimeediat oluliselt rohkem soovituslikust ajast. Kuna aga küsimustikule vastanute arv oli nii väike, ei saa nende vastuste puhul mitte mingisuguseid järeldusi teha.

Töö kitsaskohad ja edasised uurimisvõimalused

Töö peamise kitsaskohana näeb autor väga väikest valimit. Küsimustikule vastas ka kaks inimest, kes ei olnud haridusteed hiljem alustanud lapse vanemad (üks oli lapse õde ning teine oli täpsustamata “keegi teine”), kuid kuna valim oli isegi väike, otsustati nad siiski tulemustesse kaasata ning eeldati, et nad vastasid küsimustikule lapsevanema vaatepunktist (kuigi kinnitust sellele ei ole). Küsimustikule vastas seega 16 lapsevanemat, mis on 11,3% koguvalimist ehk 141-st lapsevanemast. Autor ei arvestanud, et lapsevanemad ei ole valmis end niivõrd delikaatse teema puhul avama või oma otsuse tagamaadest rääkima, samas eeldati, et teema on piisavalt delikaatne, et vanem ehk ei soovi sellest intervjuerijaga otse vestelda. Põhiliseks põhjuseks kvantitatiivse uurimuse läbiviimiseks oli see, et sel viisil on võimalik tulemusi mõnevõrra üldistada ning need tulemused võivad olla väärtuslikud. Töö autor arvestab kindlasti oma edaspidistes uurimustes selle aspektiga.

Väike küsimustikule vastajate hulk võib tähendada, et vastajaile ühised olemused ja seisukohad on seotud nende mingite ühiste omadustega (nt aktiivsus, julgus, edukus, haritus), mida mittevastajail esineb ehk vähem. Samas võib ka oletada, et *online*-küsimustike hulk, millele lapsevanemad on pidanud minevikus vastama, on liiga suur ning sellepärast ei vaevutud ka käesoleva uurimistöö küsimustikule vastama (seda enam, et *online*-küsimustikku on kergem sulgeda või selle täitmisest loobuda, kuna arvuti taga ollakse nõ anonüümne). Paber kandjal ankeetide jagamise töö autor välistas (kuigi lapsevanemal oli võimalus paluda saata endale ankeet paberi peal täitmiseks), kuna see oleks olnud liialt ajamahukas.

Töö andis algaja uurijana autorile kogemusi nii statistika töötlusel kui tulemuste tõlgendamisel, millest on kindlasti edaspidi kasu. Käesoleva uurimuse valimisse ei olnud kaasatud lapsevanemad, kes lükkasid oma lapse haridustee alguse edasi kauem kui kaks aastat tagasi, kuna küsimustik sisaldas küsimusi, mille suhtes töö autor kahtles, kas neile vastatakse adekvaatselt. Küll aga saab edasistes uurimustes küsimustikku mõnevõrra modifitseerida ning küsitleda ka kauem aega tagasi oma lapse haridustee algust edasi lükanud lapsevanemaid, jättes sisse küsimused ning lisades selliseid, millele vanemad kindlasti vastata oskaksid. Samuti võiks uurida lapsevanemaid, kelle laps pole veel kooliminekuéaliseks saanud, aga kes sellegipoolest plaanivad tema haridusteed edasi lükata ning uurida, kas on seos lasteaias mittekäimisel aastatel 3-6 ning haridustee alguse edasilükkamisel.

Tänuõnad

Töö autor tänab kõiki lapsevanemaid, kes uurimuses osalesid ning koolide ning lasteaegade direktoreid ja õpetajaid, kes aitasid info uurimuses osalemiseks lapsevanematele edastada. Samuti soovib töö autor tänada Tartu-, Põlva- ja Võrumaa Rajaleidja keskuste nõustamiskomisjonide töötajaid abi eest ning elukaaslast ja kaht pisipoega kannatlikkuse ja toe eest. Samuti tänab töö autor Lembit, kes aitas teksti toimetamisel.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud lõputöö ise ning toonud korrekselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Allkiri:

Kuupäev:

Kasutatud kirjandus

- Altwicker-Hámori, S., & Köweillő, J. (2012). Whose children gain from starting school later? – evidence from Hungary. *Educational Research and Evaluation*, 18(5), 459–488.
- Aragon, S. (2015). *Free and compulsory school age requirements*. Külastatud aadressil <http://www.ecs.org/clearinghouse/01/18/68/11868.pdf>.
- Bassok, D., & Reardon, S. F. (2013). "Academic Redshirting" in Kindergarten: Prevalence, Patterns, and Implications. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 35(3), 283–297.
- Bedard, K., & Dhuey, E. (2006). The Persistence of Early Childhood Maturity: International Evidence of Long-Run Age Effects. *The Quarterly Journal of Economics*, 121(4), 1437–1472.
- Black, S. E., Devereux, P. J., & Salvanes, K. G. (2011). Too Young to Leave the Nest? The Effects of School Starting Age. *The Review of Economics and Statistics*, 93(2), 455–467.
- Buten, N. A. (2010). *The Effect of Kindergarten Entry Age On Academic Achievement*. Seton Hall University Dissertations and Theses (ETDs). Paper 1545.
- Cascio, E., & Whitmore Schanzenbach, D. (2016). First in the Class? Age and the Education Production Function. *Education Finance and Policy*, 11(3), 225–250.
- Crosser, S. (1999). He Has a Summer Birthday: The Kindergarten Entrance Age Dilemma. *ERIC Clearinghouse on Elementary and Early Childhood Education Champaign IL*. Külastatud aadressil <https://eric.ed.gov/?id=ED423079>.
- Datar, A. (2006). Does delaying kindergarten entrance give children a head start? *Economics of Education Review*, 25(1), 43–62.
- Deming, D., & Dynarski, S. (2008). *The Lengthening of Childhood*. Külastatud aadressil http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1156772###.
- Dhuey, E., & Lipscomb, S. (2008). What Makes a Leader? Relative Age and High School Leadership. *Economics of Education Review*, 27(2), 173–183.
- Edwards, B., Fiorini, M., & Taylor, M. (2011). Who gets the „gift of time“ in Australia? Exploring delayed primary school entry. *Australian Review of Public Affairs*, 10(1), 41–60.
- Eesti Statistikaamet (s.a.). *HT01: Alusharidus*. Külastatud aadressil <http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/varval.asp?ma=Ht01&ti=ALUSHARIDUS&path=../Database/Sotsiaalelu/05Haridus/02Alusharidus/&lang=2>.

- Erelt, T., Kadakas, M., Kala-Arvisto, U., Kraav, I., Maanso, V., Puksand, H., Tamm, E., & Unt, I. (2014). *Hariduse ja kasvatuse sõnaraamat*. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- European Commission/EACEA/Eurydice (2015). *Compulsory education in Europe – 2015/16. Eurydice Facts and Figures*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Frey, N. (2005). Retention, Social Promotion, and Academic Redshirting: What Do We Know and Need to Know? *Remedial and Special Education*, 26, 332–346.
- Fortner, C. K., & Jenkins, J. M. (2017). Kindergarten redshirting: Motivations and spillovers using census-level data. *Early Childhood Research Quarterly*, 38, 44–56.
- Graue, E., & M., DiPerna, J. (2000). Redshirting and Early Retention: Who Gets the "Gift of Time" and What Are Its Outcomes? *American Educational Research Journal*, 37(2), 509–534.
- Häidkind, P., Palts, K., Pillmann, J., Ennok, K., Villems, K., & Peterson, T. (s.a.). *Lapse arengu hindamise ja toetamise juhendmaterjal koolieelsetele lasteasutustele*.
Külastatud aadressil
https://www.hm.ee/sites/default/files/juhendmaterjal_alusharidus.pdf.
- Kikas, E. (2008). Õppimise erinevad viisid. Õppimise protsess. Teadmiste areng. E. Kikas (Toim), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 104–119). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Kingisepp, L., & Luure, A. (2011). *Tere tulemast Eesti kooli!* Külastatud aadressil
<http://www.innove.ee/UserFiles/Muu%20kodukeelega/Tere%20tulemast%20Eesti%20kooli!.pdf>.
- Koolieelse lasteasutuse seadus*. Riigi Teataja I, 1999, 27, 387.
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava*. Riigi Teataja I, 2008, 23, 152.
- Koolieelse lasteasutuse õppe- ja kasvatustegevuse alaste kohustuslike dokumentide loetelu ja nende täitmise kord*. Riigi Teataja I, 02.09.2011, 1.
- Kuhn, P., & Weinberger, C. (2005). Leadership Skills and Wages. *Journal of Labor Economics*, 23(3), 395–436.
- Kukk, A. (2009). Õppe-kasvatuseesmärkide saavutamine üleminekul lasteasutusest kooli ja esimeses kooliastmes. Talts, L (Koost), *Eelkoolihariduse efektiivsus ja selle jätkusuutlik areng põhikoolis* (lk 253–275). Tallinn: Tallinna Ülikooli kirjastus.
- Lincove, J. A., & Painter, G. (2006). Does the Age That Children Start Kindergarten Matter? Evidence of Long-Term Educational and Social Outcomes. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 28(2), 153–179.

- Lindgren, C. H., & Suter, N. W. (1994). Sotsiaalne, isiksuslik ja füüsiline areng. T. Õunapuu, & E. Krull (Toim), *Pedagoogiline psühholoogia koolipraktikas* (lk 63-88). Tartu: TÜ Kirjastus.
- Matlack, T. (2011, 15.05). Redshirting Kindergarten (veebipostitus). Külastatud aadressil http://www.huffingtonpost.com/tom-matlack/redshirting-kindergarten_1_b_859824.html.
- McEwan, P. J., & Shapiro, J. S. (2008). The Benefits of Delayed Primary School Enrollment: Discontinuity Estimates Using Exact Birth Dates. *Journal of Human Resources*, 43(1), 1–29.
- Mikser, R., & Talts, L. (2013). Alg- ja põhiharidus. R. Mikser (Toim), *Haridusleksikon* (lk 21). Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus
- National Center for Education Statistics (2008). *Parents' Reports of the School Readiness of Young Children from the National Household Education Surveys Program of 2007*. Külastatud aadressil <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED502265.pdf>.
- Nugin, K. (2008). Laste arengu hindamise põhimõtetest. E. Kikas (Toim), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 141–143). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Official entrance age to primary education (years)* (2016). Külastatud aadressil <http://data.worldbank.org/indicator/SE.PRM.AGES>.
- Oshima, T. C., & Domaleski, C. S. (2006). Academic Performance Gap between Summer-Birthday and Fall-Birthday Children in Grades K-8. *The Journal of Educational Research*, 99(4), 212–217.
- Paul, P. (2010, 22.08). The Littlest Redshirts Sit Out Kindergarten. *The New York Times*, lk 1. *Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus*. Riigi Teataja I 2010, 41, 240.
- Range, B., Dougan, K., & Pijanowski, J. (2011). Rethinking grade retention and academic redshirting: helping school administrators make sense of what works. *International Journal of Educational Leadership Preparation*, 6(1), 1–12.
- Rämmer, A. (2014). *Valimi moodustamine*. Külastatud aadressil <http://samm.ut.ee/valimid>.
- Saat, H., & Tropp, K. (2008). Lapse suhted täiskasvanutega. E. Kikas (Toim), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 54–59). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- SA Innove. (s.a.). *Nõustamiskomisjonid*. Külastatud aadressil <https://www.innove.ee/et/haridustugiteenused/noustamiskomisjonid>.
- School life in England* (s.a.). Külastatud aadressil <https://eal.britishcouncil.org/learners/school-life-england>.

Sikka, H. (2009). Lasteaiaõpetajate hinnangud kooliminevate laste arengule. Talts, L (Koost), *Eelkoolihariduse efektiivsus ja selle jätkusuutlik areng põhikoolis* (lk 117–127).

Tallinn: Tallinna Ülikooli kirjastus.

Statistisches Bundesamt (2016). *Bildung und Kultur. Allgemeinbildende Schulen*. Külastatud aadressil

https://www.destatis.de/DE/Publikationen/Thematisch/BildungForschungKultur/Schulen/AllgemeinbildendeSchulen2110100167004.pdf?__blob=publicationFile.

Stipek, D. (2002). At What Age Should Children Enter Kindergarten? A Question for Policy Makers and Parents. *Society for Research in Child Development*, 16(2), 3–19.

Õpilaste arv kooliastmete lõikes (s.a.). Külastatud aadressil

http://www.haridussilm.ee/?leht=alus_yld_2.

Watkins, K. S. (2013). *Decision-Making Perspectives for Kindergarten Entry*. Master of Education Theses. Paper 56. Külastatud aadressil

http://digitalcommons.cedarville.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1107&context=education_theses.

Weil, E. (2007). *When Should a Kid Start Kindergarten?* Külastatud aadressil

<http://www.nytimes.com/2007/06/03/magazine/03kindergarten-t.html>.

Winsler, A., Hutchison, L.A., De Feyter, J.J., Manfra, L., Bleiker, C., Hartman, S.C., & Levitt, J. (2012). Child, Family, and Childcare Predictors of Delayed School Entry and Kindergarten Retention among Linguistically and Ethnically Diverse Children. *Developmental Psychology*, 48(5), 1299–1314.

Lisa 1. Küsimustik lapsevanematele.

Tänan, et olete valmis osalema minu bakalaureusetöö uurimuses! Ankeet koosneb 28-st küsimusest ning sellele vastamine võtab aega umbes 10 minutit. Kinnitan, et tagatud on Teie täielik anonüümsus ning Teie vastuseid kasutan üldistatud kujul vaid oma uurimustöö jaoks.

Kui Teile sobiks paremini täita allolevat ankeeti paberil, palun andke mulle sellest teada, kirjutades eesnimi.perenimi@gmail.com. Seejärel saadan Teile ankeedi paberil koos mulle tagasisaatmiseks mõeldud ümbriku ning margiga.

1. Kes lisaks Teile kuuluvad Teie leibkonda (valige kõik õiged vastused)? Leibkonda kuuluvad ühiselt koos elavad inimesed.

- a) Minu elukaaslane või abikaasa
- b) Laps(ed)
- c) Veel keegi

Kui veel keegi, siis kes? Palun täpsustage.

.....

2. Mitu last elab Teie leibkonnas?

- a) 1
- b) 2
- c) 3
- d) 4 või enam

3. Laps, kelle koolitee algus sai edasi lükatud, on ...

Kõik edasised küsimused lapse kohta käivad just selle lapse kohta, kelle haridustee algust edasi lükati.

- a) poiss
- b) tüdruk

4. Lapse ema vanus

.....

5. Lapse ema haridustase

- a) Põhiharidus
- b) Keskhariidus
- c) Keskerihariidus
- d) Kõrghariidus

6. Lapse ema rahvus

- a) eestlane
- b) venelane
- c) muu:

7. Lapse isa vanus

.....

8. Lapse isa haridustase

- a) Põhiharidus
- b) Keskhariidus
- c) Keskerihariidus
- d) Kõrghariidus

9. Lapse isa rahvus

- a) eestlane
- b) venelane
- c) muu:

10. Palun märkige, kuidas hindate oma pere majanduslikku taset

- a) Tuleme oma tuludega vaevu toime, alati ei jätku kõige hädavajalikumakski
- b) Tuleme toime keskmiselt, mõistlikult kulutades suudame hankida kõike, mida vajame
- c) Tuludest piisab, et hästi toime tulla - on võimalik hankida kõik, mis vaja ja (natuke) rohkemgi

11. Kui tihti vaatas Teie hinnangul Teie laps telerit ja tegeles erinevate nutiseadmetega (tahvelarvuti, nutitelefon) vanuses 5-6 a?

	Praktiliselt iga päev	3-5 päeval nädalas	Veel vähem	Ei vaadanud üldse
Teleri vaatamine	☐	☐	☐	☐
Nutiseadmetega mängimine/videote vaatamine	☐	☐	☐	☐

12. Palun täpsustage tundides, kui kaua korraga vaatas Teie laps telerit või mängis nutiseadmega?

- a) 3h või kauem
- b) 2-3h
- c) 1-2h
- d) alla 1h
- e) Ei vaadanud üldse

13. Kas Teie lapsel esines aasta jooksul enne koolikohustusealiseks saamist söömisprouleeme?

- a) Jah
- b) Ei

Kui esines, palun kirjeldage neid allpool.

.....
.....

14. Kas Teie lapsel esines aasta jooksul enne koolikohustusealiseks saamist uneprouleeme?

- a) Jah
- b) Ei

Kui esines, palun kirjeldage neid allpool.

.....
.....

15. Kui mitmes huviringis/trennis/muusikakoolis käis Teie laps viimasel aastal enne koolikohustusealiseks saamist?

- a) Mitte üheski
- b) Ühes
- c) Kahe
- d) Kolmes või enamas

16. Kui, siis milliste erinevate lasteaiaväliste huvitegevustega tegeles Teie laps viimasel aastal enne koolikohustusealiseks saamist (märkige kõik Teie lapse puhul kehtinud valikud)?

	Iga päev	5-6 korda nädalas	3-4 korda nädalas	1-2 korda nädalas	Ei tegele sellega
Käis sporditrennis	☐	☐	☐	☐	☐
Käis muusikakoolis	☐	☐	☐	☐	☐
Käis muusikaringis	☐	☐	☐	☐	☐
Käis kunstikoolis	☐	☐	☐	☐	☐
Käis kunstiringis	☐	☐	☐	☐	☐
Käis käsitööringis	☐	☐	☐	☐	☐
Käis arvutiringis	☐	☐	☐	☐	☐
Käis loovusringis	☐	☐	☐	☐	☐
Käis robotikaringis	☐	☐	☐	☐	☐
Käis näiteringis	☐	☐	☐	☐	☐

17. Kuidas hindasite Teie lapsevanemana oma lapse alljärgnevaid oskusi/omadusi sellel hetkel, kui ta sai koolikohustusealiseks? Valige iga oskuse/omaduse juures Teie last kõige paremini iseloomustav valik.

	Väga hea	Keskmine	Vajas arendamist
Lapse füüsiline tervis	☐	☐	☐
Peenmotooriline areng (käte ja silmade koostöö, sõrmede liikumise nõtkus ja täpsus)	☐	☐	☐

Oskus algetada erinevaid mängu	☐	☐	☐
Oskus huvitavale tegevusele keskenduda kuni pool tundi	☐	☐	☐
Oskus järgida mängureegleid	☐	☐	☐
Oskus tegutseda uudes olukorras täiskasvanu juhiste järgi	☐	☐	☐
Oskus tulla toime nii eakaaslaste kui täiskasvanutega suhtlemisel	☐	☐	☐
Võime reguleerida oma emotsioone ja käitumist	☐	☐	☐
Oskus kasutada söömisel nuga ja kahvli	☐	☐	☐
Oskus tunda tähti ja veerida kokku 1–2-silbilisi sõnu	☐	☐	☐
Oskus liita ja lahutada 5 piires ning tunda märke + , – , =	☐	☐	☐
Oskus määrata paremat ja vasakut poolt	☐	☐	☐

18. Kas Teie ise astusite 1. klassi ettenähtud ajal?

- a) Astusin 1. klassi enne ettenähtud aega
- b) Astusin 1. klassi ettenähtud ajal
- c) Astusin 1. klassi pärast ettenähtud aega

19. Kuidas hindate mälestuste põhjal enese valmisolekut kooli minna?

- a) Tunnen, et läksin kooli liiga vara - ma polnud selleks valmis
- b) Tunnen, et läksin kooli õigel ajal
- c) Oleksin olnud valmis varemgi alustama, aga vanemad ei pidanud seda õigeks
- d) Mul puuduvad sellekohased mälestused

20. Kes soovitas Teil mõelda oma lapse haridustee edasilükkamise peale?

- a) Ei soovitanud keegi, jõudsin ise järeldusele, et see oleks parem lahendus
- b) Lapse teine vanem
- c) Jõudsimise sellele järeldusele ühiselt koos lapse teise vanemaga
- d) Lapse vanavanem(ad)
- e) Lapse lasteaiaõpetaja
- f) Sõber
- g) Sugulane
- h) Arst/õde/psühholoog vm spetsialist
- i) Muu:

21. Kuidas suhtute asjaolusse, et Eesti Vabariigis algab koolikohustus 7. eluaastast (valige kõik enda jaoks õiged vastused)?

- a) 7-aastane laps on kooli astumiseks liiga noor
- b) 7-aastane laps on valmis alustama kooliteed
- c) 7-aastaselt on koolitee alustamine jäänud liiga hiliseks, laps tuleks kooli panna varem
- d) Vanemad peaksid saama ise otsustada, millal nad peavad õigeks last kooli saata
- e) Küsimus pole vanuses, vaid selles, et üleminek mängulisest lasteaiast tõsisesse/karmi/nõudlikku kooliellu on liiga järsk
- f) Muu:

22. Minu lapse haridustee alguse edasilükkamise otsuse juures mängis rolli soov, et minu lapsel oleks kooli minnes eelis teiste laste ees (valige Teie jaoks õige vastus).

- a) Olen nõus, et see aspekt mõjutas mind otsuse tegemisel
- b) Ma ei mõelnud otsust tehes sellele asjaolule, see ei mõjutanud mind

23. Minu lapse haridustee alguse edasilükkamise otsuse juures mängis rolli soov, et minu laps ei oleks klassis teiste lastega võrreldes halvemas positsioonis (valige Teie jaoks õige vastus).

- a) Olen nõus, et see aspekt mõjutas mind otsuse tegemisel
- b) Ma ei mõelnud otsust tehes sellele asjaolule, see ei mõjutanud mind

24. Kui, siis milliseid ohte nägite Teie lapsevanemana lapse hilisemas koolipanekus?

.....
.....

25. Millised eeliseid nägite Teie lapsevanemana lapse hilisemas koolipanekus?

.....
.....

26. Mille poolest Te praegusel ajahetkel leiate, et lapse haridustee edasilükkamine oli hea idee?

.....
.....

27. Kui leiate, et otsus lapse haridusteed edasi lükata ei olnud õige, siis palun põhjendage oma arvamust.

.....
.....

Lisa 2.

Tabel 10. Lapsevanema hinnangud oma koolikohustusealise lapse omadustele ja oskustele (N=18).

Oskus/omadus	Väga hea	Keskmine	Vajas arendamist
Oskus järgida mängureegleid	11	7	0
Oskus huvitavale tegevusele keskenduda kuni pool tundi	11	3	4
Lapse füüsiline tervis	10	6	2
Peenmotooriline areng (käte ja silmade koostöö, sõrmede liikumise nõtkus ja täpsus)	9	4	5
Oskus algatada erinevaid mängu	9	8	1
Oskus tulla toime nii eakaaslaste kui täiskasvanutega suhtlemisel	7	8	3
Oskus määrata paremat ja vasakut poolt	7	10	1
Oskus tegutseda uudes olukorras täiskasvanu juhiste järgi	6	11	1
Oskus tunda tähti ja veerida kokku 1-2-silbilisi sõnu	6	5	7
Oskus liita ja lahutada 5 piires ning tunda märke +, -, =	6	9	3
Oskus kasutada söömisel nuga ja kahvlit	5	13	0
Võime reguleerida oma emotsioone ja käitumist	4	10	4

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kärt Pilv

(30.07.1987)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Haridustee alguse edasilükkamise põhjused üleminekul lasteaiast kooli Tartu-, Põlva- ja Võrumaa eelkooliealiste laste vanemate hinnangutel“, mille juhendajad on Igne Lembinen ja Inger Kraav,
 - 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 17.05.2017